

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาพที่ดี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้ เพราะการที่บุคคลจะมีชีวิตอยู่อย่างสุขสมบูรณ์ สามารถทำประโยชน์ให้กับตัวเองและสังคม โดยส่วนรวม ได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีสุขภาพดี เป็นพื้นฐาน แม้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมทุกฉบับ ที่ผ่านมาต่างก็ได้ เน้นหนักที่จะสร้างสรรค์ให้ประชากรมีสุขภาพดี เพราะประชากรที่มีสุขภาพดี เป็นปัจจัยสำคัญที่จะ เอื้ออำนวยให้การพัฒนาชาติบ้าน เมืองได้บรรลุ เป้าหมายอย่างแท้จริง

ดังนั้นในการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าจึงจำเป็นต้องสร้างประชาชน ให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง แต่การที่ประชาชนจะมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ นั้นจะต้องมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องซึ่งการสุขศึกษา เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่ทำให้ประชาชน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องได้ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสุขศึกษาเป็น กระบวนการที่ก่อให้เกิดประสบการณ์อัน เป็นผลให้บุคคลหรือชุมชนได้รับความรู้ มีทัศนคติ และการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับสุขภาพ แม้รัฐบาลก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้สุขศึกษา ดังจะเห็น ได้จากการกำหนดนโยบายทางด้านสาธารณสุข ในการพัฒนาสุขภาพไว้ว่า "จะปรับปรุง และดำเนินการด้านสุขศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ใช้สื่อมวลชนและใช้วิธีการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบ เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมและมัธยมรู้จักปฏิบัติตนในการ ป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นด้วยตนเอง" (คำแถลงนโยบาย ของรัฐบาล 2528: 29)

วิชาสุขศึกษาจึง เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีความสำคัญในการจัดการ ศึกษาให้แก่เด็ก ทั้งนี้เพราะการเรียนสุขศึกษาเป็นการเตรียมตัวให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้อย่าง มีความสุข โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่จัดให้มีหลักสูตรเกี่ยวกับการเรียนการสอนสุขศึกษา โดยตรง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยพัฒนาและสร้างสุขนิสัยให้แก่เด็ก (ประภาเพ็ญ สุวรรณ 2522: 22) โรงเรียนจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับหลักสูตรประการหนึ่ง

เพราะหลักสูตรจัดว่าเป็นศูนย์กลางของกระบวนการศึกษาทั้งหมดที่ให้การศึกษากับเด็ก และจะมี ส่วนช่วยโดยตรงต่อการเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ทั่วไป ดังที่ เลสลีย์ ดับบลิว เออวิน (Leslie W. Irwin) ศาสตราจารย์สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยบอสตันได้กล่าวว่า "หลักสูตร เป็นทั้งหัวใจและวิญญาณของการศึกษา" (Irwin 1960: 112)

สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้จัดวิชาสุขศึกษาไว้ในกลุ่ม พัฒนาบุคลิกภาพ โดยกำหนดให้วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่นักเรียนทุกคนจะต้องเรียน การสอนกำหนด ให้สอนสัปดาห์ละ 1 คาบ ทั้ง 2 ภาคการศึกษา ตลอด 3 ปี จุดประสงค์ของวิชาสุขศึกษา ก็เพื่อ ให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของสวัสดิภาพและสุขภาพ มีความรู้และทักษะนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ในการปรับปรุงสร้างเสริมสวัสดิภาพและสุขภาพของตนเองและส่วนรวม รวมทั้ง ตระหนักถึงปัญหาความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อส่วนรวม จนสามารถช่วยส่งเสริมการสาธารณสุข ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 173)

จึงเห็นได้ว่าหลักสูตรวิชาสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้ มุ่งเน้นพฤติกรรมสุขภาพ เป็นขั้นสุดท้าย โดยให้นักเรียนนำความรู้และทักษะไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นนิสัยและสุขปฏิบัติ ตลอดจนให้นักเรียนเลือกปฏิบัติในการรักษาสุขภาพ สวัสดิภาพให้ เหมาะสม มีการปฏิบัติตนตามความรับผิดชอบที่มีต่อส่วนรวมในการสร้างเสริมสุขภาพ ดังนั้น ครูสุขศึกษาควรจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาโดยเฉพาะ เนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียน การสอนโดยพิจารณาคัด เลือกรมา เป็นอย่างดีว่าสามารถตอบสนองทั้งตัวผู้เรียน หลักสูตรหรือ สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถือว่าเป็นผู้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนมาจากหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นนักเรียนในระดับนี้จึงน่าจะเป็นผู้มีพัฒนาการตามความมุ่งหมายของหลักสูตร ดังกล่าว แต่เนื่องจากวิชาสุขศึกษามีความแตกต่างจากวิชาอื่น คือจุดประสงค์สำคัญของการสอน สุขศึกษาต้องการให้ผู้เรียนมีสุขภาพดี ซึ่งสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน มิใช่เพียงนักเรียนผ่านเกณฑ์การวัดผลในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับผู้เรียนที่จะสามารถนำเอาวิชา สุขศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติ ปรับปรุง รักษา และส่งเสริม ซึ่งสุขภาพในชีวิตประจำวัน อย่างสม่ำเสมอ ดังคำกล่าวของ สุชาติ โสมประยูร ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ความรู้ที่นักเรียนจะได้รับจากการเรียนการสอนศึกษาจะได้ผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อนักเรียนได้นำเอาความรู้นั้น ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน อีกประการหนึ่งในการให้ความรู้แก่นักเรียนนั้นถ้าเป็นความรู้ที่ไม่สามารถนำเอาไปใช้หรือปฏิบัติได้ทันทีแล้วมักจะไม่มีใครมีความหมายหรือเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กมากนัก เพราะความรู้ที่ครูสอนให้แก่เด็กในชั่วโมงหนึ่ง ๆ อีกเพียงไม่กี่วันก็จะลืมเลือนไป นอกเสียจากว่าความรู้นั้น ๆ จะถูกนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของเด็กได้เท่านั้น จึงจะคงทนอยู่ได้นานและมีประโยชน์กับเด็กได้อย่างแท้จริง" (สุชาติ โสมประยูร 2525: 50)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ลอยด์ เจ โคลบี (Lloyd J. Kolbe) ซึ่งกล่าวไว้ว่า สิ่งที่สามารถคาดหวังได้จากการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน คือ นักเรียนมีความรู้และเข้าใจในเนื้อหาวิชาสุขศึกษาพร้อมทั้งนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นนิสัย เพื่อดำรงไว้หรือปรับปรุงสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนของเขา (Kolbe 1982: 145-149)

ปัจจุบันรัฐบาลกำลังรณรงค์เรื่องคุณภาพชีวิต โดยการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพของการสาธารณสุขมูลฐานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อนำไปสู่การบรรลุภาวะสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี พ.ศ. 2543 โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนเกิดความรู้ ความสามารถ ดำเนินการสาธารณสุขที่จำเป็นขั้นมูลฐานได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือเพื่อนบ้านได้ ดังนั้นหลักสูตรวิชาสุขศึกษาจึงสนองนโยบายดังกล่าวโดยมุ่งให้ผู้เรียนซึ่งเป็นประชาชนที่กำลังอยู่ในวัยเจริญพัฒนามีความรู้และความสามารถที่จะรักษาพยาบาลตนเองเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยด้วยโรคง่าย ๆ ได้ รวมทั้งให้คำแนะนำและช่วยเหลือชุมชนได้ในระดับสาธารณสุขมูลฐาน การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอย่างแท้จริงนี้ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมต่อประเทศในภายหน้าต่อไป

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ว่าจะเป็นนโยบายของรัฐบาลก็ดี และการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยยึดถึงงานสาธารณสุขมูลฐานก็ดี ตลอดจนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ก็ดี จะเห็นได้ว่าต่างก็เน้นในการนำความรู้ทางสุขภาพไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพของตนเองทั้งสิ้น ดังนั้นจากแนวความคิดดังกล่าวมาแล้ว จึงน่าสนใจที่ควรจะได้ทำการศึกษาวิจัยว่าเด็กนักเรียนที่ผ่านการเรียนไปแล้วตามหลักสูตรได้นำเอาความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตรงตามความมุ่งหมาย

ของหลักสูตรและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ หากไม่ได้นำวิชาความรู้ที่ได้รับไปใช้ ก็อาจถือได้ว่า เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสูญเปล่าทางการศึกษาขึ้นได้ ทั้งนี้จะ เนื่องจาก กระบวนการเรียนการสอนสร้างประสบการณ์ให้ไม่เพียงพอก็ดี หรือเพราะสภาพการดำรงชีวิตประจำวันไม่เอื้ออำนวยทำให้ประสบปัญหาการนำไปใช้ก็ดี ปัญหาเหล่านี้นับว่ามีความสำคัญ น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหลักสูตรวิชาสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้เริ่มใช้มาตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2521 จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลานานถึง 10 ปี ประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา รวมทั้งติดตามการประเมินผลการนำไปใช้ของนักเรียนมาก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจเรื่อง "การนำประสบการณ์การเรียนรู้จากวิชาสุขศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ในชีวิตประจำวันตามการรายงานของนักเรียน เขตการศึกษา 9" ทั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบสภาพข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำวิชาสุขศึกษาดังกล่าวไป ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับการเลือกพื้นที่เขตการศึกษา 9 อันประกอบไปด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดเลย ซึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเพื่อทำการวิจัยนั้น เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ราบสูงส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งประชากรส่วนใหญ่มีสุขภาพไม่ดี มีโรคพยาธิในลำไส้และในตับ ขาดแคลนน้ำสำหรับใช้อุปโภคและบริโภคที่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญที่จะ บั่นทอนทรัพยากรมนุษย์จนไม่สามารถที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเขตการศึกษา 9 ก็เป็นเขตพื้นที่หนึ่งซึ่งนับว่ามีปัญหาทางสุขภาพทั้งในโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนมีสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน และวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกับเขตการศึกษาอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงพอจะเป็นตัวแทนของประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทยได้ ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายสมดังเจตนารมณ์ของหลักสูตร สอดคล้องกับแนวความคิดทางสาธารณสุขมูลฐาน และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำประสบการณ์การเรียนรู้จากวิชาสุขศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2. เพื่อเปรียบเทียบการนำประสบการณ์การเรียนรู้จากวิชาสุขศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 เท่านั้น

2. การศึกษาตัวแปรในเรื่องการนำประสบการณ์การเรียนรู้จากวิชาสุขศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เขตการศึกษา 9 ทำการศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเพศเท่านั้น

3. แบบสอบถามการนำประสบการณ์การเรียนรู้จากวิชาสุขศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวันที่ใช้ในครั้งนี้นำมาจากเนื้อหาของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โดยทำการศึกษาในด้านโภชนาการ สุขภาพส่วนบุคคล สวัสดิศึกษา โรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อเพศศึกษา สุขภาพจิต สิ่งเสพติดให้โทษ การสูบบุหรี่ สิ่งแวดล้อม การปฐมพยาบาล รวมทั้งการรับบริการการแพทย์และสาธารณสุข

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่า ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของนักเรียน เป็นข้อมูลที่นักเรียนทุกคน เต็มใจและตั้งใจตอบ และให้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริงทุกประการ

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กำลังเรียนวิชาสุขศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ดังนั้นการนำประสบการณ์การเรียนรู้จากวิชาสุขศึกษาบางด้านไปใช้อาจมีผลมาจากการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาในชั้นนี้บ้าง

2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยไม่ได้ทำการสังเกตพฤติกรรมสุขภาพทางด้านต่าง ๆ และบันทึกประจำวันเกี่ยวกับสุขบัญญัติ

ของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย จึงอาจเกิดการคลาดเคลื่อนได้บ้าง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ
2. วิชาสุขศึกษา หมายถึง วิชาสุขศึกษารายวิชาบังคับในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้แก่ รายวิชา พ 101 พ 102 พ 203 พ 204 พ 305 และ พ 306
3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนเพศชายและเพศหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9
4. ชีวิตประจำวัน หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างเกี่ยวกับการดำรงชีวิต ที่กระทำเป็นกิจวัตรสม่ำเสมอ ยกตัวอย่าง เช่น การรับประทานอาหาร การเดินทาง การทำงาน การเข้าสังคม ฯลฯ
5. การนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หมายความว่า การที่นักเรียนได้เรียนวิชาสุขศึกษาไปแล้ว ได้นำเอาการปฏิบัติตนอันเกิดจากความรู้และทัศนคติของวิชานั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพ และการปรับตัวอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข